

BRICS Ülkelerinin Küresel Güç Olma Potansiyelleri ve Türkiye

Mehmet Enes AŐCI*

Özet

21. Yüzyıl gerek siyasal gelişmeler gerekse küresel ekonomik düzende hızlı ve önemli değişimlere sahne olmaktadır. 2008 küresel krizi bu değişim sürecine çarpan etkisi yaparak boyutlarını farklılaştırmıştır. Başlıca ekonomik göstergeler incelendiğinde son on yılda Batılı ülkelerde bir gerileme, gelişmekte olan ülkelerde ise daha üst sıralara doğru bir hareketlenme gözlemlenmektedir. 2000'li yılların başından itibaren hızlı ekonomik büyümeleri, yabancı yatırımlar için bir cazibe merkezi oluşturmaları, küresel ekonomi üzerindeki etkinlikleri hızla artan ekonomiler arasında Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve sonradan bu gruba dahil olan Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS ülkeleri dikkat çekmiş ve bir çok analizlere konu olmuştur. Bu analizlerde geleceğin yükselen BRICS ekonomileri tarafından şekillendirileceği ve bu ülkelerin küresel güç olarak dünya ekonomisinde başat konuma geleceği ileri sürülmüştür. Bu çalışmamızda yükselen ekonomiler olarak kabul edilen BRICS ülkelerinin genel özelliklerinin yanısıra temel ekonomik özellikleri incelenmiş, Türkiye ile BRICS ülkelerinin başlıca ekonomik ve sosyal göstergeleri temel alınarak mukayese edilmiş ve bu ülkelerden Türkiye ile ticaret hacmi açısından ilk iki sırayı paylaşan Rusya ve Çin'in Türkiye ile ilişkileri, riskler ve fırsatlar bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika, Türkiye, Dünya Ticareti, Ekonomik Büyüme, Çok Kutupluluk

BRICS Countries as Global Power Potentials and Turkey

Abstract

The 21st century is undergoing rapid and significant changes in both political developments and global economic order. The global crisis of 2008 has differentiated its dimensions by impacting this change process. When the main economic indicators are analyzed, a decline has been observed in the Western countries in the last decade, and a movement towards higher places in the developing countries. Brazil, Russia, India, China and South Africa, which were later included in this group, attracted attention and became the subject of many analyzes. These analyzes suggest that the future will be shaped by emerging BRICS economies and that these countries will become the dominant power in the world economy as a global power. In this study we examined the basic economic characteristics as well as the general features of emerging economies, which are regarded as the BRICS countries, economic principal of the BRICS countries, Turkey and social indicators were compared on the basis and in terms of trade volume between Turkey and these countries, the first two places share in Russia and relations with China in Turkey , risks and opportunities.

KeyWords: BRICS, Brazil, Russia, India, China, South Africa, Turkey, World Trade, Economic Growth, Multi-Polarity.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, enesasci@gmail.com

1. Giriş

21. Yüzyılda önemli siyasal gelişmelere paralel olarak, globalleşmenin hızlanması ile birlikte küresel ekonomik sistemlerde önemli değişimler yaşanmaktadır. Özellikle üretim süreçlerinde, üretimin organizasyonunda ve dünyadaki dağılımında çok büyük farklılaşmalar gerçekleşmiştir. 2008 küresel krizinin bu değişim sürecine hızlandırıcı etkisi olmuş, değişim olgusu boyut değiştirmiştir. Son on yılın başlıca ekonomik göstergeleri zengin batılı ülkelerin gerilediklerini, gelişmekte olan ülkelerin daha üst sıralara yükseldiğini göstermektedir.

21. Yüzyılın başından itibaren hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştiren, büyük oranda yabancı yatırım çekmeyi başaran ve küresel ekonomide etkinliği hızla artan ülkeler değişik şekillerde sınıflandırılmaya başlanmıştır. Bu sınıflandırmalar arasında, ucuz emek girdisi ve bunun sonucu olan düşük üretim maliyetleri avantajıyla yüksek büyüme oranları gerçekleştiren, yüksek düzeyde doğrudan yabancı yatırımları çeken, ihracat düzeyini, döviz rezervlerini ve GSYH'sini dikkat çekici hızlarda arttırabilen; gerçekleşen ekonomik buhranlardan görece daha az zarar gören dört ülke dikkat çekmiştir. Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin oluşturduğu bu ülkeler grubu, 2001 yılında Goldman Sachs Yönetim Kurulu Başkanı, Ekonomist Jim O' Neill'in ifadesi ile BRIC ülkeleri olarak isimlendirilmiştir. Bu ülkelerin temel karakteristikleri arasında yüksek nüfusları, doğal kaynak zenginlikleri, milli gelirlerindeki hızlı artışlar ve iç tüketici sayılarının yüksekliği dikkat çekmektedir. 2010 yılının Aralık ayı itibariyle Güney Afrika'nın da bu gruba katılımıyla grup BRICS olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Narin ve Kutluay, 2013: 32).

2. Bric/Brics Ülkeleri

Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in baş harflerinin bir araya getirilmesi ile oluşan bir kısaltma olan BRIC (Brazil, Russian, India and China) terimi ilk kez 2001 yılında Goldman Sachs Yönetim Kurulu Başkanı iktisatçı Jim O' Neill tarafından kullanılmış ve literatüre girmiştir. Goldman Sachs'ın 2001 tarihli "Building Better Global Economic BRICs" başlıklı raporunda dünyanın ekonomik olarak daha güçlü BRIC'lere gereksinim duyduğu vurgulanmıştır. Dünya ekonomisinde en hızlı gelişen yükselen piyasalar olarak tanımlanan bu ülkeler, ekonomik büyümelerindeki dikkat çekici hızları, yüksek iç tüketim kapasiteleri ve birçok alanda iş birliği yapma olanakları gibi çok sayıda önemli özellikleri ile dikkat çekmektedir (Goldman Sachs, 2001; Moura 2012). Toplam yüzölçümleri dünya yüzölçümünün % 25'inden, nüfus toplamları da dünya nüfusunun % 40'ından daha fazladır. Ekonomik göstergeler temel alınarak bakıldığında küresel ekonomik gücün geleneksel ekonomik lider olarak kabul edilen G7 (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD) ülkelerinden BRIC ülkelerine kayacağı ve BRIC ülkelerinin ekonomik alanda dünya liderliğini ele geçirebileceği değerlendirilmeleri yapılmaktadır (Hult, 2009:1; Haibin, 2012:1).

Dominik Wilson ve Roopa Purushothaman'ın hazırladığı ve 2003 yılında yayımladıkları "Dreaming With BRICs" başlıklı Goldman Sachs raporunda; 2050 yılına kadar küresel ekonomiye yönelik öngörülerinde 2050 yılında Çin'in dünyanın en büyük ekonomisi, üçüncü büyük ekonominin Hindistan, dördüncü büyük ekonominin Brezilya, altıncı büyük ekonominin ise Rusya olacağı ileri sürülmektedir. Bunun yanı sıra Çin ve Hindistan'ın imalat ve hizmet sektöründe, Brezilya ve Rusya'nın da hammadde sektöründe belirleyici güç olacakları da ifade edilmiştir (Goldman Sachs, 2003:1-24).

3. Brics Ülkelerinin Genel Özellikleri

3.1. Brezilya

Güney Amerika'nın en büyük ekonomisine ve en geniş topraklarına sahip olması Brezilya'nın kendi bölgesinde dikkat çekecek biçimde öne çıkarmıştır. Aynı zamanda dünyanın en büyük on ekonomisi arasında yer alması da bu özelliğini pekiştirmiştir. Tarihsel, kültürel ve coğrafi açıdan Batı Avrupa'ya ve ABD'ye yakın olması Brezilya'ya Batılı bir karakteristik özellik de kazandırmaktadır (Sotero ve Armijo, 2007: 64). Bu açıdan bakıldığında Brezilya BRICS ülkeleri içerisinde Batılı özelliklere sahip tek ülke konumundadır. Bununla birlikte Brezilya Atlantik veya Batı bloklarının temsilcisi de değildir.

Birçok ülke ile eş zamanlı iş birlikleri sürdürmekte, barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlayan bağımsız politikalar izlemektedir.

Bunlar Brezilya'nın uluslararası arenada dikkat çekici özellikleri olmuştur (Goldman Sachs, 2001). Brezilya GSYİH sıralamasında dünyada 8., büyüme hızı açısından dünyada 31., nüfus ve yüzölçümü değerleri sıralamasında dünyada 5. sıradadır. Brezilya Güney Yarımkürenin en geniş yüzölçümüne, Güney Amerika'nın en fazla nüfusuna sahip ülkesidir. BRICS ülkeleri arasında ise yüzölçümü, nüfus, ekonomik büyüklük ve büyüme hızı bakımından 3. büyük ülkedir. Bu özellikleri Brezilya'nın önemini açıklıkla ortaya koymaktadır. Devlet eski başkanı Lula de Silva'nın Brezilya'nın modernleşmesini amaçlayan birçok reform başarı ile sonuçlanmış, bugünkü Brezilya'nın oluşumuna önemli katkılar sunmuştur.

3.2. Rusya

Rusya dünyanın en geniş topraklarına sahip olan ve çok zengin doğal kaynaklar sayesinde önde gelen petrol ve doğalgaz üreticisi olarak birçok ülkenin bağımlılık duyduğu bir konumdadır. Bu nedenle Avrupa ülkeleri diğer ülkeler ile iş birlikleri geliştirerek alternatif boru hatları projeleri yapmakta, Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltmaya çabalamaktadırlar. Rusya GSYİH sıralamasında dünyada 6., büyüme hızı değerleri açısından 93. sırada nüfus büyüklüğü olarak 9. sıradadır. BRICS ülkeleri içinde nüfus büyüklüğü ve büyüme hızı değeri açısından 4. sırada; GSYİH sıralamasında ise 3. durumdadır. Çin, Hindistan ve Brezilya'da ekonomik ve siyasal alanlarda ilerlemeler gözlemlenirken, Rusya bu ülkelere oranla büyüme hızında gerileme kaydetmiştir.

3.3. Hindistan

Hindistan Güney Asya'daki en geniş yüzölçümüne sahip bir ülke olarak büyük nüfusu ve bölgesel potansiyeli ile dikkat çekmektedir (Goldman Sachs, 2003:11). Hindistan GSYİH açısından dünyada 4. sırada, büyüme hızı değerlerine göre 5. sırada, nüfus büyüklüğüne göre 2. sırada, yüzölçümü olarak 7. sırada bulunmaktadır. BRICS ülkeleri içinde; GSYİH ve nüfus sıralamasına göre 2. sırada, coğrafi büyüklük olarak 4. sırada yer almakta olup en ayırt edici özelliği, büyüme hızının BRICS ülkeleri içindeki en yüksek ülke olmasıdır. Bu değerlere bakıldığında geleceğin dünyanın cazibe merkezlerinden birinin Hindistan olacağı öngörülmektedir.

3.4. Çin

BRICS 'in en dikkat çekici ülkesi olan Çin'in önemi sürekli artmakta ve çok farklı değerlendirmelerin konusu olmaktadır. Çin, nüfus büyüklüğü bakımından dünyada 1. sırada, GSYİH ve toprak büyüklüğü bakımından dünyada 2. sırada, büyüme hızı değerleri açısından 6. sıradadır. BRICS ülkeleri arasında Çin; GSYİH bakımından 1. sırada, toprak büyüklüğü olarak 2. sıradadır. Dünya siyasetinde de ağırlığını arttıran Çin bütün bu özellikleri açısından mevcut potansiyelini etkin kullanabildiği takdirde dünyanın en büyük ekonomisi olmaya en büyük aday ülkedir.

3.5. Güney Afrika Cumhuriyeti

BRICS olarak adlandırılan ülkeler topluluğuna en son katılan Güney Afrika Cumhuriyeti diğer BRICS üyesi ülkelerle kıyaslanamayacak ölçüde düşük değerler sergilemektedir. Güney Afrika Cumhuriyeti GSYİH, nüfus ve toprak büyüklüğü değerlerine göre dünyada 25. sırada, büyüme hızı oranlarına göre 118. sıradadır. BRICS ülkeleri arasında da her bir değerlendirme unsur açısından sonuncu sıradadır. Güney Afrika'nın BRICS grubuna kabul edilmesi konunun uzmanlarında şaşkınlık yaratmış, bu gruba hangi ölçüde katkı sağlayıp, etkili olabileceği bağlamında soru işaretlerine yol açmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi BRICS ülkeleri dünya nüfusunun % 40'ına ve toplam GSYH'nin % 25'ine, dünya yüzölçümünün yaklaşık % 25'ine sahiptir. BRICS 'in global ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin % 40'a ulaşacağı; 2050 yılına kadar da dünyanın başat güçleri arasında

yerini alacağı yapılan öngörülerde sıklıkla ifade edilmektedir. Ekonomik gücünün yanı sıra siyasal bir güç olarak da küresel siyasette söz sahibi olmak isteyen BRICS mevcut düzene alternatif bir yapılanma olarak geleceğe yönelik projeksiyonlarda kendinden bahsettirmektedir. Üye ülkeler arasında çelişki ve çekişmeler yaşanmadığı ve ülke içi sorunların minimize edildiği takdirde BRICS oluşumunun gelişimini sürdüreceği ve daha üst sıralara tırmanacağı öngörülmektedir. Bu nedenle BRICS üyesi ülkeler "Yükselen Güç" olarak adlandırılmaktadır (Elbasan, 2011:426).

4. BRICS Ülkelerinin Başlıca Ekonomik Özellikleri

Globalleşmenin bir gereği olarak ülkeler dünya ekonomisi içerisinde etkinliklerini artırma amacıyla ticari ve finansal alanlarda güç birliğine yönelik bloklar oluşturmaktadırlar. Bu bloklar bazen bölgesel temele dayanmakta, bazen de bölgesel temele dayanmayan entegrasyonlar da olabilmektedir. BRIC coğrafi esasa dayanmayan entegrasyonların bir örneğidir. Bu birlikteliği oluşturan Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in ekonomik büyüklük olarak önümüzdeki elli yıl içerisinde dünya ekonomisinin dominant güçleri konumuna geleceği ve söz konusu ülkelerin 2025 yılında ise ekonomik büyüklüklerinin G-6 ülkelerinin¹ toplam ekonomik büyüklüğünün yarısından fazlasına ulaşacağı öngörülmektedir (Wilson ve Purushothaman, 2003:1; Akgemci, 2011:3). Bu öngörünün temel dayanağını BRICS ülkelerinin 2003 yılındaki toplam GSYH'lerinin G-6 ülkelerinin toplam GSYH'sinin % 15'ine eşdeğerde gerçekleşmesi gerçeği baz alınarak, gelecek dönemlerde de BRICS ekonomilerinin gelişmiş ülkelerin ekonomik büyüklüklerini yakalayıp geçeceği görüşü oluşturmaktadır (Armijo, 2007: 8).

Demokratik, kültürel ve ekonomik olarak farklı özellikler göstermelerine rağmen BRICS ülkeleri uluslararası ticaretteki payları ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının oranına bağlı olarak elde ettikleri döviz rezervlerinin büyüklüğü bakımından benzer özelliklere sahiptirler. 2010 yılı itibariyle Çin, Hindistan, Brezilya ve Rusya dünyadaki toplam döviz rezervinin % 40'ına sahip olmuştur ve yalnızca Çin 2,4 trilyon \$ döviz rezervi ile birinci sırada bulunmaktadır (Piper, 2015: 4). Döviz rezervine dayalı ekonomik büyüme bu ülkelerin ortak özelliği olmakla beraber, her bir ülkenin sektörel gelişimi kendine özgü bir yapısal özellik göstermektedir. Örneğin, Çin ekonomisi düşük iş gücü ve düşük girdi maliyetini temel alan yatırımları ön plana çıkarırken, Rus ekonomisi engin enerji kaynakları silah ve ağır sanayi ağırlıklı bir üretim yapısı sergilemektedir. Hindistan düşük emek maliyetinin yanı sıra dış kaynak kullanımının olanaklarını da kullanarak ihracat dayalı büyüme stratejisi uygulamaktadır. Brezilya ve Güney Afrika ekonomilerinin ağırlık noktasını ise enerji ihracına dayanmakta ve bu sektördeki uluslararası fiyat ve talep dalgalanmaları ekonomi üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında BRICS ekonomileri farklı sektörlerde uzmanlaşmış olmakla birlikte, yapısal olarak birincil sektörlerle ve yabancı yatırımlara öncelik vermektedir (Chu,2014:1; Radulescu vd., 2014:609).

Yıllar itibariyle ekonomik gelişim trendlerini incelediğimizde BRICS ülkelerinde emek ve sermaye miktarındaki artışın yanı sıra toplam faktör verimliliğinin de arttığı ve 2006 yılında toplam faktör verimliliği payının % 10'ları aştığı görülmektedir (UN, 2014: 22). Burada Çin'in 1990-2000 ve 2000-2005 dönemlerinde % 10,4 ve % 9,6'lık büyüme oranlarını gerçekleştirmesi, faktör verimliliğindeki artışın bir sonucu olarak sağlanmıştır. Benzer şekilde Hindistan da aynı dönemlerde % 6 ve % 6,9 oranlarında bir büyüme kaydetmiş, bu oran 2010 yılında % 10,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler Hindistan ve Çin'in düşük iş gücü ve düşük maliyetli kaynak kullanımının olanaklarından yararlanarak ekonomik büyüme oranlarını yükselttiklerini göstermektedir. Rusya'nın aynı dönemde dünyadaki enerji fiyatlarındaki yükselişten kaynaklanan bir büyüme artışı gösterdiği, küresel ekonomik krizin enerji fiyatlarına yansıyan olumsuz etkisinin bir sonucu olarak 2009 yılında büyüme oranlarında düşüş eğilimi görülmektedir. Brezilya % 3 civarında süren büyüme oranı 2010 yılında yükselmiş ancak 2009 yılında negatif büyüme gerçekleşmiştir (Ersungur, vd. 2017:397).

¹ G-6 Ülkeleri: Dünya'nın en büyük ekonomilerine sahip altı ülkeyi (ABD, Japonya, Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere) ifade etmektedir

Aşağıda yıllara göre BRICS ülkelerinin reel GSYH'lerinde gerçekleşen ortalama yıllık büyüme oranları yer almaktadır.

Tablo 1: 1980- 2020 Yılları Arasında Reel GSYİH Büyüme Oranlarının Ortalama Yıllık Değişimi

Ülkeler	1980-1990	1990-2000	2000-2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020
Çin	10.3	10.4	9.6	8.7	10.3	9.3	7.8	7.8	7.4	6.8	6.3	6.3
Rusya	-	-4.7	6.2	-7.9	4.8	4.3	3.4	1.3	0.6	-3.8	-0.6	1.5
Brezilya	2.8	2.9	2.8	-0.2	7.5	3.9	1.8	2.7	0.1	-1.0	-1.0	2.5
Hindistan	5.8	6.0	6.9	7.4	10.4	6.6	5.1	6.9	7.2	7.2	7.5	7.8
Güney Afrika	1.6	2.1	4.0	-2.1	1.9	3.2	2.2	2.2	1.5	2.0	2.1	2.8
BRICS Ortalama	5.13	3.34	5.9	1.18	6.98	5.46	4.06	4.18	3.36	2.24	2.86	4.18

Kaynak: Francesca Beusang ve IMF, World Economic Outlook Aralık 2012 ve Nisan 2015 -veri yok anlamındadır. (Erişim Tarihi: 29.03.2016).

5. BRICS Ülkelerinin Dünya Ticaretindeki Konumu

BRICS ülkelerinin dünya ticaretindeki paylarının artması ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları için bir çekim merkezi oluşturmaları küresel ekonomide de ön plana çıkmalarını sağlayan başlıca itici güç olmuştur. 1990'lı yıllardan başlayarak BRICS ülkeleri ağırlıklı olarak hizmet ve üretim sektöründe olmak üzere dünyada en yüksek düzeyde yabancı sermaye çekmeyi başaran ülkeler arasındadırlar. Bu durumda bu ülkelerin yüksek nüfusları ve bunun doğal bir sonucu olarak tüketici sayısındaki yükseklik, büyüme performanslarını olumlu etkilemekte, aynı zamanda doğrudan yabancı yatırımlar açısından da bir cazibe merkezi olmalarını sağlamaktadır. BRIC ülkelerinin uyguladıkları neo- liberal politikalar ve bunun bir gereği olarak ticari engelleri kaldırmaları da yabancı sermaye hareketlerinin yönünün bu ülkelere çevrilmesinde etkin olmuştur (Oliviera, 2014: 33-34).

Dış ticaret hacmine göre Çin dünyada ihracat payı açısından birinci sırada olup, ardından Almanya ve ABD gelmektedir. Diğer BRIC ülkelerinden Rusya ihracat sıralamasında dünyada sekizinci, Hindistan yirmi birinci, Brezilya yirmi üçüncü, Güney Afrika ise kırk üçüncü sırada bulunmaktadır (Purugganan, vd., 2014:2). BRICS ülkelerinden Çin söz konusu ihracat artışını ithalatta serbestleşme politikaları ile dış ülke piyasalarına yönelik üretim yapan şirketlere sağlanan teşviklerin getirdiği olumlu yatırım ortamından yararlanarak gerçekleştirmiştir. Bu politikaların makine ithalatı ve üretimin temel girdileri üzerindeki vergi indirimleri, firmalara doğrudan nakit destekleri ve finansal piyasalara giriş kolaylıkları gibi uygulamalar ile de desteklenmesi Çin'in ihracat artışını olumlu yönde etkileyen diğer faktörler arasında sayılabilir (Defer ve Riano, 2013: 24).

1990'lardan itibaren Brezilya ithal ikameci endüstrileşme politikalarını terk ederek ihracata yönelik sanayileşme politikalarına yönelmiştir. Bunun yanı sıra ithal mallardaki tarife dışı engeller kaldırılmış ve ithalattan alınan vergi oranları düşürülmüştür (Averbug, 2000:2). Hem bölgesel hem de bölge dışındaki ülkelerle geliştirilen ticari iş birlikleri ve ikili anlaşmalar Brezilya'nın ticaret hacmini genişletici unsurlar olarak öne çıkmıştır. MERCUSUR (Güney Ortak Pazarı) üyeliğinden kaynaklanan avantajları da kullanarak bu pazara yapılan ticari mal ihracatının % 10'unu gerçekleştirmiş, Türkiye, Ürdün, Fas, Güney Afrika Birliği ülkeleri, İsrail ve Körfez Ekonomik İşbirliği Konseyi ile ticari işbirlikleri oluşturabilmek için anlaşmalar da yapmıştır. Brezilya ayrıca ihracatı desteklemeye yönelik ihracat finansman programları geliştirmiş finans, sigorta ve garanti alanlarında planlamalar yapmıştır. Bunun yanı sıra dış ticareti serbest ticaret bölgeleri kurarak desteklemiş, ihracatta vergi iadeleri ile ihracatçılara önemli destek ve kolaylıklar sağlamıştır (WTO, 2009: 12-13).

Küresel piyasalarda dikkat çeken bir performans sergileyerek önemli bir oyuncu konumuna gelen Hindistan bu başarısını 1991 yılından itibaren izlediği dışa açık ekonomi, liberal yatırım politikaları ile

gerçekleştirmiştir (Sharma, 2000:3). Bu bağlamda ithalat vergi oranlarında büyük indirimler sağlanmış, 714 adet ithal ürün üzerindeki miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır. İhracat artışını sağlamaya yönelik olarak ise ihracat teşvikleri getirilmiştir. Bu teşvikler ihraca yönelik yapılan girdi ithalatlarındaki vergi iadelerini, bazı yatırım mallarının ithalatında vergi muafiyeti, serbest bölgelerden yapılan ihracatlar için sağlanan vergi muafiyetlerini kapsamaktadır (Balasubramanyam, 2003:1359-1362). Bunun yanı sıra Hindistan ticari faaliyetlerde bölgeselleşmenin yanı sıra küreselleşmeye de önem vermiş Uzak Doğu, Latin Amerika, Güney Doğu Asya Birliği ve Avrupa Birliği'nden bir çok ülke ile ticari anlaşmalar yaparak faaliyetlerini geniş bir yelpaze içerisinde gerçekleştirmeyi amaçlamıştır (Gasiorek, vd., 2007:12).

Önceleri katı korumacı ve devlet tekeli ağırlıklı bir dış ticaret politikası güden Rusya, 1991 yılından itibaren liberal ekonomik politikaları benimsemiştir. Bu liberalleşme uygulamaları yerli üreticilerin dış piyasalara açılmasının önündeki engellerin kaldırılmasının yanı sıra yabancı sermayenin ve ithal mallarının iç piyasaya girişinin kolaylaştırılması ve teşviki ile gerçekleştirilmiştir (Makeeva ve Chaplygina, 2008: 4). Rusya'nın ticari faaliyetlerinin artmasını etkileyen önemli bir faktör de komünizmin terk edilmesi sonrasında Batı ile ve özellikle Avrupa ülkeleri ile petrol ve doğal gaz ihracatı bağlamında entegrasyonun geliştirilmesi sonucunda ihracat hacminde sağlanan genişlemedir (Hanson, 2008: 6).

Güney Afrika 1970'lerden itibaren ithal ikameci politikaları terk ederek ihracata dayalı bir sanayileşme stratejisine yönelmiştir. 1990'lı yıllarda ise Güney Afrika'da ihracatın yoğun biçimde teşvik edilmiş ve ekonomik büyüme stratejisinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu dönemde tekstil, giyim ve motorlu araçlar gibi ihraç mallarına gümrük vergisi muafiyeti olanağı tanınmış, endüstri ürünlerin ihracat teşvikleri getirilmiş, ithalattan alınan ek vergiler sınırlandırılmış, bununla birlikte ithalattaki miktar kısıtlamaları da azaltılmıştır (Edwards, vd., 2009: 3). Güney Afrika'da dış ticaretin gelişimine bölgesel entegrasyonlar ve diğer bölgelerdeki ülkeler ile yapılan ticaret anlaşmalarının önemli katkıları olmuştur. Bölgesel iş birlikleri bağlamında Güney Afrika Gümrük Birliği oluşturulmuş ve birlikteki üye ülkeler ile yapılan serbest ticaret anlaşması iş birliğini geliştirme hedefine katkı sunmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği ile on iki yıllık bir süreç içinde serbest ticaret bölgesi kurulması ve tarafların pazarlarını birbirlerine açması hedeflenmiştir (Teweldemedhin, 2009: 72-73). BRIC ülkelerine katılmasından sonra Çin ve Hindistan'ın önemli katkıları Güney Afrika'nın ihracat hacminin hızlıca büyümesine destek olmuştur (IDC, 2014: 10-11).

BRICS ülkelerinin dünya ihracatındaki payı 1990 yılından itibaren artış göstermiş, 2014 yılında % 18,3 düzeyine ulaşmıştır. İhracat hacmini en fazla arttıran BRICS ülkesi Çin olmuş, onu Rusya, Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika takip etmiştir. Çin'in ihracat payını başarı ile arttırmasında birincil ürünlerden imalat sanayiine doğru bir geçiş olması ve bu sanayi ürünlerinin ihracatında 1990'lı yıllardan itibaren başlayan artışın istikrarlı olarak sürdürülmesi etkili olmuştur (Athukorala, 2009: 4). Rusya'nın ihracatındaki artış ise 2000'li yıllarda ki petrol ve doğalgaz fiyatlarının olumlu etkisi ile gerçekleşmiş, ayrıca piyasa ekonomisine geçiş sonrasındaki coğrafi bağlantıların desteği ile hız kazanmıştır (Makeeva ve Chaplygina, 2008:5).

Tablo 2: BRICS Ülkelerinin Dünya İhracatı İçerisindeki Payları

Ülkeler	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Brezilya	0,90	0,90	0,85	1,13	1,22	1,32	1,4	1,31	1,28	1,18
Çin	1,78	2,87	3,86	7,25	9,57	10,31	10,35	11,07	11,65	12,32
Hindistan	0,51	0,59	0,66	0,95	1,31	1,48	1,65	1,60	1,66	1,69
Rusya	-	1,59	1,63	2,32	2,42	2,62	2,85	2,86	2,76	2,62
Güney Afrika	0,67	0,54	0,46	0,49	0,49	0,6	0,59	0,54	0,51	0,48
BRICS	2,96	6,49	7,46	12,14	15,01	16,33	16,84	17,38	17,86	18,29

Kaynak: UNCTAD, (Erişim Tarihi: 30.03.2016) - Veri yok anlamındadır.

BRIC ülkelerinin ithalatları ise yıllar itibarıyla artış göstermiş, 2014 yılında bu ülkelerin ithalatlarının toplamının dünya ithalat hacmi içindeki payı % 16,3 düzeyine erişmiştir. İthalat hacmi en yüksek olan BRIC ülkesi Çin'dir, ardından Hindistan, Rusya, Brezilya ve Güney Afrika gelmektedir. Çin'in ithalat kompozisyonuna baktığımızda ithalatının komşularına bağlı bir artış gösterdiği, ithal edip işlediği ürünleri diğer ülkelere ihraç ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra artan hammadde ihtiyacı ve fiyat yükselişlerine bağlı olarak Çin'in Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden yaptığı ithalat hacmi artış göstermektedir. Çin'in 2007 yılında % 22 olan enerji ve hammadde talebi 2010 yılında % 28'e yükselmiştir. Çin artan birincil mal talebini Kazakistan (% 22), Peru (%14), Şili (% 26) ve Avustralya'dan (%25) yaptığı ithalat ile karşılamaktadır (Lemoine ve Ünal, 2012). Hindistan'ın petrol ve kömür ihtiyacının artması doğal olarak dünya ithalatı içindeki hacminin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca nüfus artışının bir sonucu olarak tarım ürünleri ve demir çelik ürünlerine iç ve dış talep artışı Hindistan'ın toplam ithalatını arttırıcı bir etki yapmaktadır (Bhat, 2011:44).

Tablo 3: BRICS Ülkelerinin Dünya İthalatındaki Payları

Ülkeler	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Brezilya	0,62	1,03	0,88	0,72	1,05	1,24	1,29	1,25	1,32	1,26
Çin	1,48	2,52	3,38	6,12	7,93	9,05	9,47	9,76	10,3	10,32
Hindistan	0,65	0,66	0,77	1,33	2,03	2,27	2,52	2,63	2,46	2,44
Rusya	-	1,2	0,67	1,16	1,51	1,61	1,76	1,80	1,80	1,62
Güney Afrika	0,51	0,58	0,45	0,58	0,58	0,63	0,68	0,68	0,67	0,64
BRICS	3,26	5,99	6,15	9,91	13,1	14,8	15,72	16,12	16,55	16,28

Kaynak: UNCTAD, (Erişim Tarihi:30.03.2016) – Veri yok anlamındadır.

6. Başlıca Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Bazında Türkiye ve BRICS Ülkelerinin Mukayesesi

1995-2015 arasındaki yirmi yıllık döneme ilişkin reel büyüme oranlarını beş yıllık periyotlara göre incelediğimizde 1995 yılında Çin'in % 10,9'luk büyüme hacmiyle ilk sırada yer aldığını Türkiye'nin ise % 7,9'uk büyüme oranı ile diğer BRICS ülkelerinin önüne geçerek ikinci sırada olduğunu görmekteyiz. Bu dönemde Rusya'nın negatif büyümesi ise dikkat çekmektedir. Rus ekonomisi 2000 yılında petrol fiyatlarındaki artışın olumlu etkileri ile 1998 krizinin olumsuzluklarını gidererek yükselişe geçmiş ve Çin'i de geçerek % 10'luk bir büyüme gerçekleştirmiştir. Türkiye bu dönemde Rusya ve Çin'in hemen arkasında Hindistan'a göre % 75, Güney Afrika ve Brezilya'ya göre ise % 60 daha yüksek ekonomik büyüme sağlayarak 3. olmuştur. 2005 yılında ise Çin % 11,4, Hindistan % 9,2'lik bir büyüme gerçekleştirmiş, Türkiye ise % 8,4'lük büyüme oranı ile Rusya, Brezilya ve Güney Afrika'nın üstünde bir büyüme sağlamıştır.

2010 yılında BRICS ülkeleri ile ABD, Avrupa ülkeleri ve Japon ekonomisi arasındaki ayrışmanın en belirgin biçimiyle ortaya çıktığı dönem olmuştur. Çünkü, 2008 yılında yaşanan finansal kriz Avrupa ülkeleri, Amerikan ve Japon ekonomilerinde daralmalara neden olurken, 2010 yılında, BRICS ülkeleri ve Türk ekonomisinde önemli oranlarda büyüme gerçekleşmiştir.

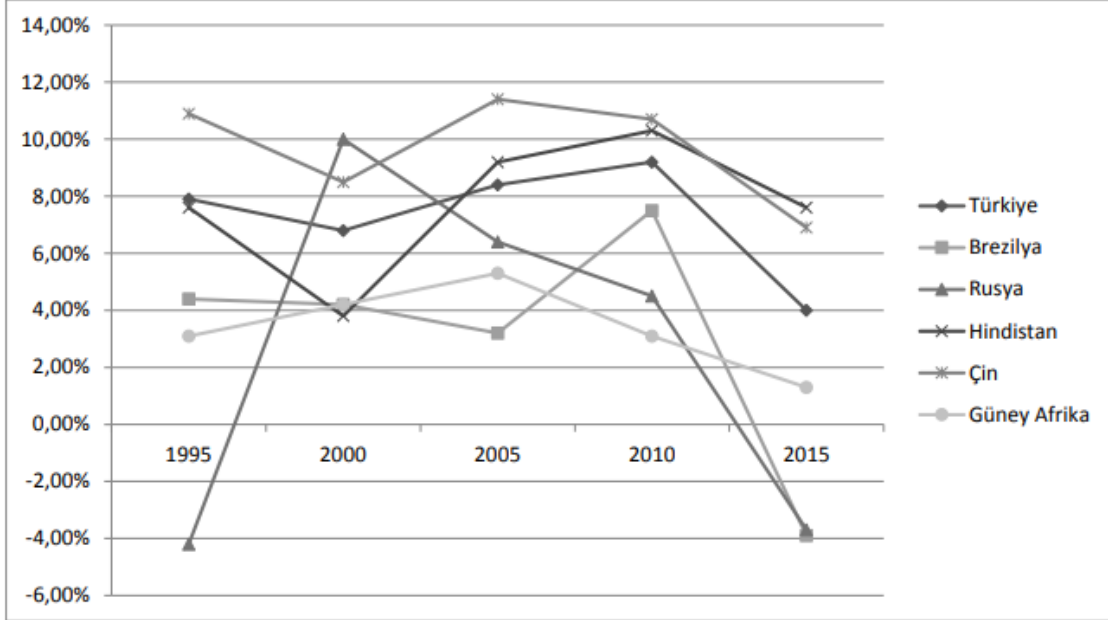
İncelenen dönemin son periyodu olan 2015 yılında ise Türkiye'nin ekonomik büyümesi, Hindistan ve Çin'den sonra kendine üçüncü sırada yer bulurken, global ekonomide gerçekleşen genel gerilemenin de etkisi ile Rusya ve Brezilya'da ise ekonomik büyümenin yönü negatif olarak gerçekleşmiştir.

Yukarıda ki verilere ışığında Türkiye ve BRICS ülkelerinin ekonomik performansları mukayese edildiğinde şu sonuçlara ulaşılabilir:

- Türkiye 1995 yılında büyüme oranları sıralamasında ikinci, diğer dört dönemde de üçüncü sırada yer almıştır. Yani Türkiye büyüme oranı baz alındığında BRICS ortalamasının üzerinde bir başarı göstermiştir.

- 1995 yılında Rusya'da, 2015 yılında ise Rusya'nın yanı sıra Brezilya'da da ekonomik büyüme negatif yönlü gerçekleşmiş; buna karşın bu süreçte büyümesini sürdürmüştür (Aksu, 2017: 128-129).

Tablo 4: BRICS Ülkeleri ve Türk Ekonomilerinin Büyüme Oranları (1995-2015)

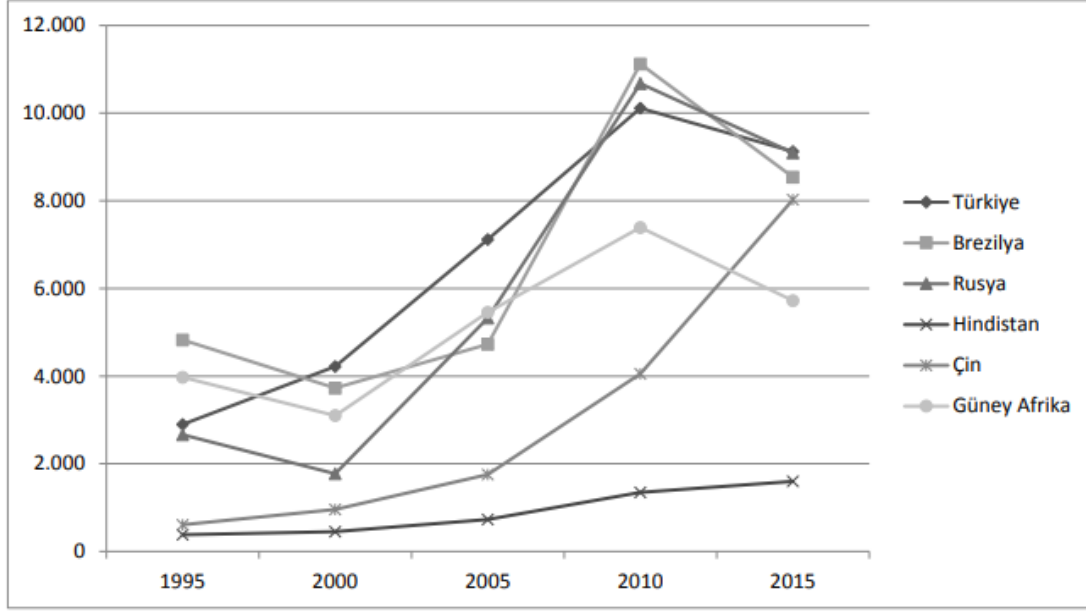

Kaynak: World Bank, 2016.

1995- 2015 dönemine ait dolar cinsinden kişi başı GSYİH değerleri incelendiğinde 1995 yılında Brezilya 4800 USD'lik kişi başı GSYİH ile birinci sırada yer almış, Türkiye 2900 USD'lik kişi başı GSYİH'si ile Güney Afrika'da sonra üçüncü sıradadır. Bir milyarın üzerinde nüfusu olan Hindistan ve Çin için GSYİH oranlarında gerçekleşen büyüme artışının kişi başı GSYİH artışına pek fazla bir etkisi olmadığı ileri sürülebilir. Çin 2005 yılında gerçekleştirdiği atılımla bu oranı önemli oranda iyileştirmiştir, ancak Hindistan böyle bir gelişme sağlayamamıştır. Kişi başı 1600 USD'lik GSYİH'nin gerçekleştiği Hindistan 2015 yılında BRICS ülkeleri arasında sonuncu olmuştur. Bu durum nüfusunun yaklaşık 400 milyonluk kısmının günlük kazancı bir doların altında olan ve dünyadaki yoksulluk sınırında yaşayan toplam nüfusun % 40'ının yaşadığı Hindistan için bir tehdit oluşturmaktadır (Yılmaz, 2015:366).

Türkiye 2000 yılında 4200 doların üzerindeki kişi başı GSYİH'si ile BRIC ülkelerinin tümünü geride bırakmıştır. 2015 yılında da benzer bir durum gerçekleştiren Türkiye için ekonomisinde sağlanan büyümenin nüfusuna da yansıdığı ileri sürülebilir. Bu dönemde Türkiye'de Çin'in yaklaşık 6 katı, Hindistan'ın da yaklaşık 10 katı kişi başına GSYİH oranı gerçekleşmiştir. 2010 yılında Türkiye kişi başı GSYİH bakımından Brezilya ve Rusya'nın ardından 3. sırada yer almış; 2015 yılında ise BRICS ülkelerine göre en yüksek kişi başı GSYİH gerçekleştiren ülke olmuştur (Aksu, 2017:129-130).

Tablo 5: BRICS Ülkeleri ile Türkiye'nin Kişi Başına GSYİH Mukayese Tablosu (\$)

Kaynak: World Bank, 2016.

2000-2014 yılları arasında Türkiye ile BRICS ülkeleri arasındaki ihracat ve ithalat değerleri toplamına baktığımızda ithalat 10 kat artarken ihracatın yaklaşık olarak 12 kat arttığı görülmektedir. BRICS ülkeleri ile ticari ilişkilerde Türkiye'nin Rusya'ya yaptığı ihracat tutarının daha yüksek olduğu, bunun yanı sıra Rusya ve Çin'den yapılan ithalatın da artış gösterdiği söylenebilir. BRICS ülkeleri ile Türkiye'nin dış ticaretinde ağırlıklı olarak Çin ve Rusya'nın başı çektiği bunun yanı sıra diğer ülkeler ile olan dış ticaret hacminin de artış kaydettiği görülmektedir. Türkiye'nin BRICS ülkelerinden yaptığı ithalat oranı 2000 yılında % 11,2 iken, bu oran 2014 yılında yaklaşık % 25 olarak gerçekleşmiş, aynı yıllarda ihracat oranı % 3,2'den % 6,81'e yükselmiştir.

Tablo 6: Türkiye ile BRICS Ülkelerinin Dış Ticaret Oranları (2000-2014- Milyon \$)

Yıllar	Dış Ticaret	Brezilya	Çin	Rusya	Hindistan	Güney Afrika	BRICS
2000	İthalat	301	1.322	3.880	437	171	6.111
	İhracat	41	91	639	56	71	898
2001	İthalat	212	926	3.436	355	345	5.273
	İhracat	90	199	924	74	78	1.366
2002	İthalat	236	1.366	3.863	564	211	6.240
	İhracat	49	263	1.168	72	87	1.639
2003	İthalat	402	2.610	5.451	726	336	9.525
	İhracat	50	505	1.368	71	122	2.115
2004	İthalat	566	4.476	9.033	1.046	1.007	16.129
	İhracat	69	392	1.859	136	190	2.647
2005	İthalat	799	6.885	12.906	1.280	1.260	23.130
	İhracat	103	550	2.377	220	316	3.566
2006	İthalat	935	9.669	17.807	1.579	1.793	31.783
	İhracat	122	693	3.238	222	598	4.873
2007	İthalat	1.173	13.234	23.508	2.300	2.172	42.387
	İhracat	228	1.040	4.727	348	654	6.996
2008	İthalat	1.424	15.658	31.364	2.458	1.502	52.407
	İhracat	318	1.437	6.483	543	1.239	10.020
2009	İthalat	1.106	12.677	19.450	1.903	1.103	36.238
	İhracat	388	1.600	3.190	409	867	6.454
2010	İthalat	1.348	17.181	21.601	3.410	890	44.429
	İhracat	614	2.269	4.628	606	369	8.487
2011	İthalat	2.074	21.693	23.953	6.499	1.955	56.174
	İhracat	883	2.466	5.993	756	511	10.609
2012	İthalat	1.077	21.295	26.625	5.844	1.290	56.131
	İhracat	1.003	2.833	6.681	792	382	11.690
2013	İthalat	1.409	24.686	25.064	6.368	1.479	59.006
	İhracat	936	2.601	6.964	587	620	11.708
2014	İthalat	1.729	24.919	25.589	6.899	1.189	60.324
	İhracat	794	2.861	5.943	587	545	10.730

Kaynak: United Nations Comtrade Database (20.11.2016)

Başlıca temel kalkınmışlık göstergelerine göre BRIC ülkeleri ve Türkiye kıyaslandığında; yatırım özgürlüğü, ticaret serbestisi ve çalışma özgürlüğü ölçütlerine göre Türkiye'nin üstünlüğü görülmektedir. Bu ölçütlere göre yapılan değerlendirmelerde Brezilya ve Hindistan Türkiye'nin ardında kalmaktadır. Her ne kadar ekonomik büyüklük ve ekonomik güç açısından Çin'in fark edilir bir üstünlüğü söz konusu olsa da ekonomik kalkınmışlık ve piyasa ekonomisinin işlerliği açısından Türkiye'nin nispi üstünlüğünden söz etmek mümkündür (Erkan, 2012: 105).

Tablo 7: Türkiye ve BRICS Ülkelerinin Temel Kalkınmışlık Göstergelerine Göre Mukayesesi

Ülkeler	İş Özgürlüğü	Ticaret Özgürlüğü	Mali Özgürlük	Parasal Özgürlük	Yatırım Özgürlüğü	Finansal Özgürlük	Mülkiyet Hakları	İşçi Özgürlüğü
Brezilya	54.3	69.8	69.0	75.9	50.0	50.0	50.0	57.8
Rusya	50.7	68.2	82.7	63.1	25.0	40.0	25.0	62.9
Hindistan	36.9	64.2	75.4	65.1	35.0	40.0	50.0	67.2
Çin	49.8	71.6	70.3	75.3	25.0	30.0	20.0	54.9
Türkiye	68.7	85.4	78.2	72.7	70.0	50.0	50.0	39.6

Kaynak: <http://www.heritage.org/index/explore>

0-49.9	50-59.9	60-69.9	70-79.9	80-100
kısıtlı	düşük özgür	orta özgür	oldukça özgür	özgür

Türkiye ile BRICS ülkelerinin karakteristik güçlü ve zayıf yönleri ile karşılaştırdığımızda; Türkiye'nin jeopolitik ve ekonomik konumu, genç ve dinamik nüfusu, hizmet ve sanayi sektörünün genel ekonomi içerisindeki paylarının yüksekliği güçlü yönleri olarak dikkat çekerken, yabancı sermaye yetersizliği, yüksek enerji maliyetleri, teknoloji üretimindeki zafiyeti, düşük iş gücü verimliliği, vergiler ve işgücü maliyetlerindeki yükseklik Türkiye'nin zayıf yönler olarak özetlenebilir.

BRICS ülkelerinden Çin'in yüksek sanayi çeşitliliği ve rekabet gücünün yanı sıra dış finansal yatırımlar için bir cazibe merkezi olması güçlü yönleri arasında sayılabilir. Çin'in başlıca zayıf yönleri ise gelir dağılımdaki büyüyen eşitsizlik, sürdürülebilir kalkınmanın önünde büyük engel oluşturan çevresel sorunlar ile bazı sanayi ve ticaret sektörlerindeki kapasite fazlalığı olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 8: BRICS Ülkeleri ve Türkiye'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Ülkeler	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Brezilya	-Doğal kaynak bol ve çeşitli -Emek maliyeti uygun	-Sosyal altyapı (enerji, yol, yatırım) eksik -Kamu açığı ve faiz yüksek
Rusya	-Doğal kaynak zengin -İşgücü nitelikli -Bölgesel düzeyde istikrarlı bir politika	-Yatırım oranı diğer yükselen ekonomilere göre düşük -Sanayi rekabet gücü düşük -Sermaye teçhizatı eski
Hindistan	-Özel şirketler güçlü -Dış kaynak güçlü (özellikle ilaç ve tekstil sanayi)	-Kamu sektörünün finansal durumu zayıf -Borç servis oranı artıyor, kamu gelirleri azalıyor

Tablo 9: BRICS Ülkeleri ve Türkiye'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Ülkeler	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Çin	-Sanayi çeşitliliği yüksek -Sanayi rekabet gücü yüksek -Dış finansal yatırım gücü yüksek	-Çevre sorunları sürdürülebilir kalkınmayı engelliyor -Gelir dağılımı eşitsizliği artıyor -Bazı sanayi ve ticaret sektörlerinde aşırı kapasite mevcut
Türkiye	-Hizmet ve sanayi sektörünün payı yüksek -Genç ve dinamik nüfus -Jeo-ekonomik konum	-Vergiler ve işgücü maliyetleri yüksek -Enerji maliyetleri yüksek -İşgücü verimliliği düşük -Teknoloji üretimi zayıf -Yabancı sermaye yetersiz

Kaynak: T.HULT, "The BRIC Countries", Küresel EDGE Business Review, Vol:3, No:4, 2009, s.2

R.Coşkun, M.Geyik, "Türkiye'nin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi: T ows Matrisi, II.Ulusal Orta Anadolu Kongresi-Küresel Rekabette Yeni Verimlilik Stratejileri, 2002, s.31-53, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=14394> (24.10.2011)

Hindistan'ın başlıca güçlü yönleri arasında sahip olduğu güçlü özel sektör yapısı, dış kaynak çekmedeki başarısı sayılabilirken, kamu gelirlerindeki azalışlar ve kamu sektörünün finansal zafiyeti ise başlıca zayıf yönleri olarak dikkat çekmektedir.

Rusya'nın zengin doğal kaynakları, sahip olduğu nitelikli iş gücü yapısı bölgedeki siyasal etkinliği güçlü yönleri olarak öne çıkmakta, diğer yükselen ekonomilere göre yatırım oranlarındaki düşüklük, sanayi ürünlerinin düşük rekabet gücü gibi hususlar zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Brezilya'nın bol ve çeşitli doğal kaynakları ve düşük emek maliyeti güçlü yönlerini oluşturmakta, ancak alt yapı yetersizliği ve yüksek faizler ile kamu açıkları ise zayıf yönleri olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin genç ve dinamik nüfusu, jeo-stratejik ve ekonomik pozisyonu, ekonomisindeki hizmet ve sanayi sektörünün yüksek oranı güçlü yönleri olarak kabul edilmekte, bununla birlikte teknoloji üretimindeki zafiyeti, düşük iş gücü verimliliği, enerji maliyetlerindeki yükseklik, yüksek vergi ve iş gücü maliyetleri ise zayıf yönleri olarak öne çıkmaktadır (Erkan, 2012:105-106).

7. BRICS Ülkeleri ve Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Kapasiteleri Açısından Mukayesesi

Yükselen güçlerin değerlendirilmesi ve belirlenmesine ilişkin genel kabul görmüş somut göstergeler mevcut değildir. Doğal olarak bu durum böyle bir kavramsallaştırma ve kategorizasyonu zorlaştırmaktadır. Ancak ekonomik büyüme oranları kalkınma, global yönetime katkı sunma ve bölgesel liderlik çabaları gibi bazı göstergeler böylesi bir kavramsallaştırmaya katkı sunmaktadır.

Tablo 10: BRICS Ülkeleri ve Türkiye Sosyo-Ekonomik Kapasite Karşılaştırılması

ÜLKELER	Nüfus (MN) D.S. 06.2016	Doğ. Bekl. Yaşam Sür. (Yıl) D.S.	GSYİH SGP (\$MR) D.S.	Kişi Başına GSYİH SGP (\$) D.S.	Ask. Harç. (%GSYİH) D.S.	Enflasyon Oranı (%) D.S.	IFM Kotaları (%) D.S.	IDA Oylama Gücü (%)D.S
TÜRKİYE	80.3 (20)	75.2 (115)	1.589 (18)	20.400 (86)	2.1 (35)	8 (196)	0.96 (20)	0.60 (27)
BREZİLYA	205.8 (6)	74.4 (127)	3.132 (8)	15.600 (103)	1.47 (165)	8.40 (199)	2.22 (10)	1.56 (13)
RUSYA	142.2 (10)	70.3 (153)	3.718 (7)	25.400 (73)	3.49 (16)	7.20 (189)	2.59 (9)	0.33 (47)
HİNDİSTAN	1266.9 (2)	68.1 (164)	7.965 (4)	6.200 (158)	2.4 (31)	5.60 (178)	2.64 (8)	2.93 (6)
ÇİN	1373.6 (1)	75.7 (101)	19.039 (1)	14.100 (113)	2 (40)	2.30 (120)	6.09 (3)	2.18 (9)

Kaynak: IMF Data, 2016; World Bank, 2016; The World Factbook 2016, Notlar: MN: Milyon, D.S.: Dünya Sıralaması, Doğ. Bekl. Yaşam Sür: Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi, MR: Milyar, SGP: Satın alma Gücü Paritesi, Ask. Har: Askeri Harcamalar, IDA: International Development Association.

Tablodaki Haziran 2016 verilerine göre Türkiye 80 Milyonun üzerindeki nüfusu ile dünyanın en fazla nüfusa sahip 20. ülkesi konumundadır. BRICS ülkelerinden Çin, Brezilya, Rusya ve Hindistan'ın nüfusları Türkiye'den daha fazladır.

Nüfus yükselen güçler için olduğu kadar yerleşik güçler içinde önemli bir güç göstergesidir. Çin ve Hindistan nüfuslarının toplamı toplam dünya nüfusunun % 35'ini oluşturmaktadır. Bu iki ülkenin nüfusları birbirine çok yakındır ancak Çin, Hindistan'a göre daha hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiş ve Hindistan'ın dört katı kadar kişi başı GSYİH'ye sahip olarak nüfusun bir ekonomik güç olarak kabul edilebilmek için tek başına yeterli bir gösterge olamayacağını göstermiştir. Ancak yine de yükselen güç değerlendirmesi yapılırken nüfus unsuru değerlendirme dışı bırakılmayacak önemdedir.

GSYİH sıralamasında, Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya'dan sonra Türkiye 5. sırada yer almıştır. Ancak burada Türkiye'nin dünyanın ilk 20 büyük ekonomisi arasında 18. sırada yer aldığı ve kişi başı GSYİH değerleri bakımından Rusya hariç tüm BRICS ülkelerinin üzerinde yer alarak Rusya ile birlikte bu kategoride dünyadaki ilk 100 ülke arasında bulunduğu gibi özelliklerini vurgulamak gerekmektedir.

Türkiye'nin BRICS ülkelerine görece daha iyi bir performans sergilediği faktör Çin'in ardından en yüksek ortalamaya sahip olduğu doğuştan beklenen yaşam süresi faktörüdür. Dengeli, sürdürülebilir ve yüksek oranlı ekonomik büyümenin sağlanması ülkelerin demografik yapılarında gerçekleşen değişimler ile ölçülmektedir; bu husus dikkate alındığında Türkiye'nin BRICS ülkelerine oranla daha ileri bir potansiyel performansa sahip olduğu açıktır.

Türkiye enflasyon oranları sıralamasında yalnızca Brezilya'nın önündedir. Çin'in haricindeki tüm bu ülkelerde gerçekleşen yüksek enflasyon oranları ekonomilerinin olası bazı risklerle karşılaşabileceğinin bir ifadesidir.

Türkiye ve BRICS ülkelerinin askeri harcamalarını incelediğimizde zaten oldukça gelişmiş askeri sanayi ve teknolojiye sahip Rusya ve Hindistan'dan sonra Türkiye'nin üçüncü sırada en yüksek oran ve dünya sıralamasına sahip ülke olarak, jeo-politik ve jeo-stratejik konumu nedeniyle yüzleştiği meydan okumalara cevap verecek güce sahip olduğu görülmektedir.

Dünya Bankası içerisinde faaliyet gösteren uluslararası kalkınma örgütündeki oylama gücü oranları ve sıralamaları kriterine göre Türkiye örgütün 188 üyesi içinde 27. sıradaki ülke olma konumuyla Güney Afrika ve Rusya'nın üzerindedir. Oylama gücü söz konusu kurum yönetimindeki etkinliğin bir ifadesidir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin bulunduğu sıra küresel yönetimdeki etkin rolünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Hindistan, Brezilya ve Çin'in de görece yüksek oranlara sahip olmaları BRICs ülkelerinin küresel yönetimde etkin rol oynama hedeflerinin bir işaretidir (Aksu, 2017: 134-135).

Bu çalışmamızda yönetim biçimleri, uyguladıkları gelişme modelleri ve ekonomik politikalar açısından pek çok farklılıklar sergileyen ve 21. yüzyıla damga vuracağı tartışılan BRICS ülkelerinden Türkiye ile ticaret hacmi açısından ilk iki sırayı paylaşan Rusya ve Çin'in Türkiye ile ilişkileri, riskler ve fırsatlar bağlamında değerlendirilecektir.

8. Bugünkü Rusya Ekonomisi

Ekonomik, sosyal ve siyasi yönden Rusya'yı derinden etkileyen 1998 krizi sonrasında uygulanan ekonomik politikalar ve Rusya'yı tekrar "söz dinleten" konuma getirme iddiası ile iktidara gelen Putin'in devlet başkanlığı sürecinde ülke tekrar toparlanma çabaları içine girmiştir.

Putin, Rusya'da güçlü ekonominin oluşması için bir program başlatmış ve kriz döneminde moratoryum ilan edilmiş olması ve dış borçların ödenememesi gibi konuların çözümüne hassasiyet göstermiştir. Putin döneminde Rusya Federasyonu ekonomisinin temelini oluşturan enerji kaynaklarının fiyatları dünya genelinde artmış bu da reform uygulamalarının sürdürülmesinde olumlu etki yaratmıştır. Dünyada en büyük gaz ve petrol rezervlerine sahip ülkelerin başında gelen Rusya, enerji kaynaklarından elde ettiği gelir sayesinde iç ve dış borçlarını ödeyebilmiş ve bu dönemde döviz ve altın rezervlerini arttırmıştır (Bal,2011).

Putin dibe vurmuş ekonomiyi toparlamayı başarmış ve kendisinin ilk iki başkanlık dönemlerini kapsayan 2000-2008 yılları kapsayan, bu sekiz yıllık dönemde Rusya'da ortalama % 7'lik büyüme gerçekleşmiştir. Bu dönemde vatandaşların reel gelirleri de ortalama % 10,5 artmıştır. Rusya ekonomisinin performansında 1999 sonrasında olumlu gelişmeler gözlenmiş, ekonomik büyüme 2009 yılına kadar istikrarlı bir seyir izlemiş ancak 2009 yılında dünya çapında krizin etkisi ile ekonomi 7,6 daralmıştır. 1998 Rusya krizi nedeniyle 1999 yılında & 85,7'ler düzeyine yükselmiş olan enflasyon 2008 yılına kadar sürekli düşme eğilimine girmiş ve tek haneli düzeylere inmiştir. 2008 sonrasında ise tekrar yükselme eğilimine girmiştir. Yaşanan bu olumsuzluğun temel kaynakları arasında Rus ekonomisinin önemli ölçüde enerji ürünleri ve türevlerine bağlı olması sayılabilir. Global krizin etkisi ile üretim kapasitesi dünya çapında düşmüş, buna bağlı olarak enerji talebinin de düşmesi Rus ekonomisinde ciddi bir küçülmeye neden olmuştur. Kriz sonrası toparlanmada yüksek oranlı devalüasyon ve uygulanan ekonomiyi genişletici politikalar etkili olmuştur (Kotz,2004:53).

Ekonominin dış dünya ile ilişkisi açısından ise ilk göze batan nokta Rus ekonomisinin ağırlıkla Avrupa'ya satılan hammadde kaynakları üzerinden dünya ekonomisine entegre oluşudur. Rusya ihracatının dörtte üçü enerji ve maden kaynaklarıdır. Ayrıca ülkenin can damarı olan enerji sektörü ekonomik göstergelerde en önemli yeri tutmaktadır. Federal bütçe gelirlerinin yıllık ortalama % 40'ı petrol, % 10'u doğal gaz satışından gelmektedir. Rusya dış ticaret fazlası yıllar içinde değişen petrol fiyatları nedeniyle büyük dalgalanmalar göstermesine karşın 2017 yılında 353 milyar dolar ihracat ve buna karşılık 237 milyar dolar ithalat ile kapatmıştır. Ülkenin enerjinin yanı sıra ulaştırma ve

taşımacılık kaynaklı büyük gelir kaynakları da mevcuttur. Sovyetler sonrası Rusya sivil sanayi üretimini büyük ölçüde kaybetmiş, buna karşın savunma sanayinde halen büyük gücünü korumaktadır. Kendi kendine yeterli ve yıllık 15 milyar dolar ile ABD'den sonra dünyanın en büyük silah ihracatçısıdır. Telekomünikasyon, optik, ağır sanayi, yazılım, bilişim ve uzay-havacılık sektörlerinde de Rus ekonomisi dünyada rekabetçi üstünlüğe sahiptir. Rusya'nın iddialı olduğu bir diğer alan ise internet ve bilişim sektörüdür. Rusya Batı'nın bu alandaki tekeli ile yaratmış olduğu Yandex, Kaspersky, Vkontakte gibi markalar ile mücadele ediyor. 2016 yılı Dünya Bankası verilerine göre Rusya GSYH'sinin sektörel kompozisyonu tarım % 4, sanayi % 31 ve hizmetler % 65 şeklinde bir dağılım göstermektedir. Sovyetler zamanında en yüksek pay sanayideyken, 1991 yılında % 38 olan hizmet sektörünün payı 2000 yılında % 57'ye kadar çıkmış bulunmaktadır. Rusya'da işsizlik tek haneli rakamlarda ve büyük bir sorun oluşturmuyor. Ancak asgari ücret 200 doların altında ve toplam Rusya nüfusunun yaklaşık % 15'i açlık sınırında bulunuyor. Dünyanın en çok dolar milyarderine ev sahipliği yapan ülkelerinden biri olan Rusya'da sosyal adaletsizlik sorunu bir türlü giderilemiyor. % 40'ın üzerindeki GINI katsayısı Rusya yeryüzünde servetin en adaletsiz dağıldığı ülkeler arasında bulunuyor. Reel ekonomi ve finansal güç merkezleri arasındaki çekişme ve ihtilaflar Rus ekonomisinde de kendini en üst düzeyde hissettiriyor. Yüksek faize karşı duran lobinin başını reel sektör temsilcileri çekiyor ve merkez bankasını fiyat istikrarını hedefleyen yüksek faiz uygulamaları nedeniyle eleştiriyorlar. Buna karşın Merkez Bankası da bağımsızlık zırhına sığınarak politikalarından taviz vermiyor ve sonuç olarak hemen her yerde yaşanan reel ekonomi ve finansal kesim arasındaki gerilim Rusya'da da tüm yoğunluğu ile yaşanıyor. Bu duruma tepkisel olarak ekonominin önemli aktörlerinden önemli bir kısmı liberal ekonomi reçetelerinin olumsuz sonuçlarını öne sürerek finansal sektör uğruna uzun dönemlerdir uygulanan sanayisizleşme programının terk edilmesini talep ediyorlar. Bu programın yan ürünü olan bir diğer toplumsal sorun olarak da; Rus halkının otuz yıldan bu yana üretimden adım adım kopuşun bir sonucu olarak artık üretim gibi zahmetli işlerden soğumuş durumda olduğunu vurguluyorlar. Bu taleplerini, Rusya'nın sivil sanayide üretim gücünü her geçen gün kaybettiği ve nüfusun yaşlanması sorununun da (1998 yılı doğum oranı binde 8,4) etkisi ile dinamizmini kaybeden Rus ekonomisinin yapısal olarak güçlenmesinin zora girdiği argümanları ile destekliyorlar. Bu açıdan bakıldığında Putin'in ilk sekiz yılında gerçekleştirilen yüzde 7'lik büyümenin tekrarlanmasının zor olduğu yaygın bir kanaat olarak görülüyor. (Özdemir, 2018:144-152).

8.1. Rus Ekonomisindeki Gelişmelerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Muhtemel Etkileri

Türkiye ile Rusya'nın en büyük kalemini enerjinin oluşturduğu ticaret hacmi yaklaşık 35 milyar \$ mertebesindedir. Türkiye kullandığı doğal gazın yaklaşık % 60'ını Rusya'dan ithal etmektedir.

Türkiye 'den Rusya'ya yapılan yaklaşık 6 milyar dolarlık ihracatın ağırlığını tarımsal ürünler, tekstil ve otomotiv sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Hizmet ticaretinde ise turizm ve inşaat sektörlerinin önemli payı vardır. Türkiye'ye yılda 4,5 milyon Rus turist gelmekte, Türk şirketlerinin Rusya'da üstlendiği inşaat projeleri toplam 50 milyar doları aşmıştır. Bunun yanı sıra Türk şirketlerinin Rusya'da beyaz eşya, gıda, içecek ve cam sektörlerinde 10 milyar dolarlık yatırımları mevcuttur. Türkiye ile Rusya arasında iş birliğini arttırıcı önemli girişimler arasında Türkiye'nin ilk nükleer santrali olarak planlanan ve 22 milyar dolarlık bir proje olan Akkuyu Nükleer Santrali Projesi, bir Rus kamu şirketi tarafından gerçekleştirilecektir. Bunun yanı sıra Türkiye-Rusya Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK)'nin kararıyla Rusya'nın Türkiye'ye ihraç ettiği doğal gaz fiyatlarında 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren % 6 indirim yapılmış; iki ülke arasındaki ticaret hacminin de 2023 yılına kadar 100 milyar dolara ulaşması hedefi taraflarca benimsenmiştir. Ayrıca, Rusya tarafından Kırım sorunu esnasında uygulanmaya başlayan yaptırımlara bir tepki olarak AB ve ABD'den ithal edilen tarım ve gıda ürünlerine yönelik engellemeler getirilmesi, Türkiye'de bu sektörlerde faaliyet gösteren ihracatçılar için önemli fırsatlar olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda başta yumurta ve tavuk eti olmak üzere çikolata, unlu-şekerli mamuller ve turuncgillerin Rusya pazarına ihracatında önemli artışlar gerçekleşmiştir. İkili ilişkilerin olumlu bir seyir izlemesine karşın, Rus ekonomisinde baş gösteren yaşanan sorunlar öncelikle turizm ve inşaat olmak üzere bu ülke ile Türkiye arasındaki ticari faaliyetleri olumsuz yönde etkileyebilme potansiyeli taşımaktadır. Bu durumun olumsuz sonuçları 2014 yılının ortalarından itibaren belirlemeye başlamış; inşaat projelerinin yavaşladığı turist rezervasyonlarının azaldığı ve Rusya'ya yapılan ihracatın bir önceki yıla göre % 15 civarında eksildiği gözlemlenmiştir (Sezgin, 2015: 3-4).

9. Bugünkü Çin Ekonomisi

Yaklaşık yirmi yıl ortalama yüzde 10'luk büyüme oranları ile bir başarı serisi gerçekleştiren Çin ekonomisi, global ekonomik krizin ardından hız kesmiş ve 2014 yılında % 7,4, 2015 yılında % 6,8 2016 yılında ise % 6,3'lük büyüme oranları gerçekleştirmiştir. Çin'in orta vadede ekonomisinde radikal dönüşümü sürdürerek büyümeyi % 7-8 bandına oturtularak sürdürülebilir kılmayı hedeflediği söylenebilir. Buna rağmen küresel kriz sonrasında gelişmiş ekonomilerin ve neo liberal piyasa politikasını uygulayan Batılı ülkelerin ekonomik durgunlukları dikkate alınırca, Çin'in son yıllarda sergilediği yavaşlamaya rağmen küresel ekonomide büyümenin motoru işlevini sürdürdüğü görülebilir.

Uluslararası para fonu (IMF) verilerine göre Çin, milli gelir (GSYİH) rakamlarına göre 12,3 trilyon dolarlık ekonomisi ile 16,2 trilyon dolarlık ABD'den sonra dünyada 2. büyük ekonomidir (Atlı ve Ünay, 2014: 11). Hindistanlı ünlü iktisatçı Arvind Subramanian'ın ülkelerin dünyadaki milli gelir payları ile birlikte küresel ticaret ve sermaye akışları içerisindeki durumlarını da dikkate alarak yaptığı "ekonomik güç endeksi" hesaplamasına göre ABD'nin, küresel ekonomide % 13,3 lük bir payı varken; Çin % 12,3'lük payı ile hemen 2. sırada bulunmaktadır. 2030 yılına gelindiğinde söz konusu güç endeksi hesaplamaları Çin'in % 18'lik bir payla küresel ekonomide ilk sırada yer alacağını, ABD'nin payının % 10,1 düzeyine ineceğini ve 2. sıraya düşeceğini öngörmektedir (Subramanian, 2011).

Ancak Çin'in global ekonomideki bu dikkat çekici milli gelir ve ekonomik büyüme rakamlarının yanı sıra gelişmekte olan bir ülkenin tipik problemlerini bünyesinde barındıran sorunlu bir sosyal yapıya sahip olduğu görmezden gelinemez. Öncelikle Çin'de kişi başına düşen milli gelir rakamları ABD'nin % 17,5'i düzeyindedir. Bu rakamlar bağlamında Dünya Bankası sınıflandırmalarında "alt-orta gelir" grubu ülkeler kategorisinde yer alan Çin'in dünya milli gelir sıralamasında 92. sırada yer aldığı dikkat çekmektedir (Atlı ve Ünay, 2014: 11). Diğer taraftan Birleşmiş Milletlerin eğitim, sağlık, eşitlik, çevre ve teknoloji gibi kriterlerde gelişmişliği değerlendiren "İnsani Kalkınma Endeksi"ne göre Norveç ve Avustralya'dan sonra ABD üçüncü sırada iken Çin'in 101. sırada olması oldukça önemlidir.²Bireylerin kendi emekleri ve mülkiyetleri üzerindeki kontrollerini ölçen "Ekonomik Özgürlükler Endeksi" nde ABD 12. sırada iken, "piyasa sosyalizmi" sisteminin etkileri nedeniyle Çin en sonlarda, 137. sırada yer almaktadır.³

20. yüzyılın en yoksul ülkelerinden biri olan Çin, başlattığı reform programları sonucunda otuz yıl içerisinde yavaş fakat kararlı bir anlayışla uyguladığı politikalar ile 21. yüzyılda, dünya ekonomisini etkileyen ve bu etkisini de sürdüreceği öngörülen bambaşka bir kimlikle ortaya çıkmıştır. Çin dünya ülkelerinin geleceklerini planlamaları açısından da son derece önemli bir konudur. Ancak büyüyen Çin'in tüm dünyaya sahip olacağına yönelik mevcut kaygıların da abartılı bir hayal ürünü olduğuna dair görüşleri de görmezlikten gelmek mümkün değildir. Bu görüşlerin sahipleri, dünyadaki zengin ülkelerin sanıldığından daha zengin olduklarına vurgu yaparak, bu gerçeğin gözardı edilmemesine dikkat çekiyorlar. Bu görüşlerin en önde gelen savunucularından Piketty, "Avrupa hanehalkının bugün sahip olduğu gayrimenkul ve finansal aktiflerin borçlar düşüldükten sonraki toplamının 70 trilyon avroyu aştığına" vurgu yaparak bunun "Çin'in farklı devlet fonları ile Çin Merkez Bankasının rezervlerinin toplamı olan yaklaşık olarak 3 trilyon avronun neredeyse 20 katından fazla olduğuna, Çin'in gelişmiş ülkelerden daha zengin olması için çok daha uzun bir zamana ihtiyacı olduğuna" dikkat çekmektedir (Piketty, 2015: 499-501).

Bu verilerden şu sonuca ulaşmak mümkündür: Çin ulusal ekonomisinde gerçekleştirdiği sürekli büyümesi, milli gelirindeki artış ve gelişme hızı faktörleri göz önüne alındığında orta vadede dünyanın en büyük "ekonomik süper gücü" olmaya adaydır. Ancak bu olumlu faktörlerin yanı sıra büyük ekonomik gücünün bireylerin zenginleşmesine ve toplumsal standartların yükseltilmesine katkıları açısından yapılan değerlendirmelerde Çin dünya sıralamasında oldukça alt sıralarda kalmaktadır. Bu

² İnsani Kalkınma Endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yıllık bazda hesaplanarak açıklanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hdr.undp.org/en>.

³Ekonomik Özgürlükler Endeksi, Merkezi ABD'de olan düşünce kuruluşu *The Heritage Foundation* tarafından yıllık bazda hesaplanarak açıklanmaktadır.. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.heritage.org/indeks>.

çelişkiler Çin'de son 30 yıldır kesintisiz olarak sürdürülen ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği konusunda kaygılara neden olmaktadır (Atlı ve Ünay, 2014: 12).

İhracat, alt yapı yatırımları, yüksek tasarruf oranları ve ağır sanayi üzerine kurulan Çin'in klasik büyüme modeli sürdürülebilirliğini artık kaybetmektedir. Küresel krizin etkileri ile dış talep daralmış, yerel para birimi olan renminbi'nin ihracatçılara avantaj sağlayan düşük değeri yükselmeye başlamış, dünya ticaret örgütü üyeliği sonrasında getirilen koşullara uyum zorunluluğu nedeniyle ucuz iş gücü maliyeti avantajları göreceli olarak azalmış⁴, bütün bu faktörler ihracat hacmine olumsuz etki yapan sorunlar haline gelmiştir. Artan kur ve yükselen girdi maliyetlerinin etkisiyle Çin'in; ihracattaki rekabetçi üstünlüğü zayıflamış, bunun üzerine üretim yapıları ihracata yönelik özellikler taşıyan yabancı şirketler yatırımlarını Kamboçya, Endonezya, Hindistan, Vietnam gibi diğer Asya ülkelerine yönlendirmişlerdir. Birçok sektörde yatırım fazlalığı nedeniyle atıl kapasiteler mevcuttur. Çin ihracattaki rekabet gücü ve talep azalışının, bunun yanı sıra sanayide kapasite fazlalığı nedeniyle boş duran endüstri tesislerinin ortaya çıkması ile ürettiği ancak yurt dışındaki talep daralması nedeniyle satılamayan stokları eritebilmek için iç tüketimi teşvik etmeye yönelmiştir. Bir diğer sorun da şimdiye kadar düşük veya orta düzeyde teknolojik nitelikli ürünler üreten ve bu nitelikteki ürünleri ihraç eden Çin'in rekabetçi üstünlüğünü sürdürebilmesi için artık bir üst kademeye sıçraması zorunluluğudur. Çin'in bu aşamada Ar-Ge'ye dayalı öz teknolojisini üretmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir (Atlı ve Ünay, 2014: 19).

Çin'in geçirdiği hızlı ve köklü değişim sonrasında ulaştığı ekonomik üstünlüğü global ekonominin yanı sıra Türkiye'yi de doğal olarak etkilemektedir. Bugün "Türkiye-Çin ilişkilerinden söz edilince akla ilk gelen alan ticaret olmaktadır" vurgusunu yapan ünlü tarihçi İsenbike Togan'ın işaret ettiği gibi, bu durum tarih boyunca geçerli olmuştur (Togan, 2013: 12). Bugünkü Türkiye ve Çin ticari ilişkilerine baktığımızda ekonomik güç ve kapasite bakımından iki ülke arasında asimetric bir durum olduğu açıklıkla görülmektedir. Türkiye yaklaşık 820 milyar \$'lık milli geliri ve 160 milyar \$'ı aşan ihracatı ile dünyanın en büyük ilk yirmi ekonomisi arasında olan ve ekonomik büyümesini istikrarla sürdürme çabasında olan önemli bir ülkedir. Çin ise, yıllık 2 trilyon doları aşan ihracatı ve ABD'den sonra dünyanın 2. büyük ekonomisi konumuyla dünya piyasalarında "ekonomik bir süper güç" tür. Bu açıdan bakıldığında Türkiye dünyanın bu yeni ekonomik süper gücü ile ilişkilerini kendi ekonomik çıkarlarına maksimum faydayı sağlayacak politikalar çerçevesinde yürütmek zorundadır. Geçmişte çok uzun dönemler boyunca Çin ile ekonomik ilişkilerini kısa vadeli hedefler çerçevesinde ve ticaret merkezli yürüten Türkiye, son dönemlerde Çin ile ilişkilerinde daha kapsamlı, uzun vadeli ve sürdürülebilir bir ilişkiyi amaçlayan bir yönelim içerisinde. Bugün Türkiye ile Çin büyük çaplı ortak proje fırsatları için arayışlarını sürdürmekte: savunma sanayii, madencilik, telekomünikasyon ve hızlı tren teknolojisi gibi çeşitli alanlarda etkin iş birlikleri amaçlamaktadır.⁵ Türkiye ve Çin hükümetleri ikili ticaret hacimlerini 2020'de 100 milyar dolara yükseltmeyi amaçlayan ortak bir hedef belirlemişlerdir.⁶

9.1. Çin Ekonomisindeki Gelişmelerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Muhtemel Etkileri

Çin'in ekonomisinde gerçekleştirdiği yıllık ortalama %10 büyüme ile 2011 yılı sonunda 1977 yılına göre ekonomik büyüklüğünü 25 katına ulaştırmış bir ülke olarak, ekonomik ve politik olarak dünyanın

⁴ Uluslararası Danışmanlık Firması *Accenture*'ün verilerine göre, imalat sektöründeki işçilerin ortalama saat ücreti Çin'de 1,9 \$, Vietnam'da 0,9 \$, Endonezya'da 0,3 \$, Hindistan'da ise 0,2 \$'dır.

⁵ Çin Başbakanı Wen Jiabao'nun Ekim 2010'da ki Türkiye ziyaretinde iki ülke arasında aşağıdaki anlaşmalar imzalanmıştır.: 1. İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliği'nin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması; 2. Üçüncü Ülkelerde Alt Yapı İnşaatı ve Teknik Müşavirlik Alanlarında İşbirliği'nin Arttırılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı; 3. İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliği Orta ve Uzun Dönem Kalkınma Planı için Ortak Araştırma Başlatılmasına Yönelik Mutabakat Zaptı; 4. Yeni İpek Yolu Bağlantısı Ortak Çalışma Grubu Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı; 5. Demiryolu İşbirliği Anlaşması; 6. Ulaştırma Alt Yapısı ve Denizcilik Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı; 7. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Alanında İşbirliği için Mutabakat Zaptı; 8. 2010-2013 Yılları için Kültürel Değişim ve İşbirliği Uygulama Planı

⁶"Türkiye Çin'le Stratejik Ortak Oluyor" , *Radikal*, 9 Ekim 2010

gelecekteki büyük oyuncularından biri olacağı öngörüsü çalışmamızın önceki bölümlerinde de vurgulanmıştı.

ABD'nin Çin'in çevre ülkeleri ile politik ve ekonomik birlikteliklerini güçlendirmeye yönelik çabaları ya da ABD ve Çin arasındaki ekonomik mücadeleden kaynaklanan gerilimlerin artarak bir soğuk savaşa evrilmesinin Çin'in bu ilerlemesini yavaşlatsa bile sonlandıramaya-cağı öngörülüyor (Atlı ve Ünay, 2014: 13).

Türkiye ekonomisinin global ekonomideki rekabet avantajının temellerini oluşturan, Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yani dünyanın en önemli iki pazarına coğrafi ve kültürel yakınlık avantajı, dünya ekonomisinin yöneliminin Çin'e kayması nedeniyle büyük ölçüde zayıflama eğilimi gösteriyor. Birçok ürünün dünyadaki en büyük pazarı olan ve giderek tüm ürünler için de bu konuma ulaşmakta olan Çin ile Türkiye arasında hem coğrafi hem de kültürel bağlamda bir yakınlıktan söz etmek pek mümkün görünmüyor.

Günümüz Çin sanayiinde, kalite ve ürün özelliklerine daha yüksek önem atfedilen pazarın üst segmentlerine yabancı şirketler, maliyetin daha ön planda olduğu alt kısımlarına ise Çin şirketleri egemen durumda bulunmaktadır. Türk şirketlerinin Çin pazarlarının üst segmentlerinde ürün ve kalite özellikleri bakımından yabancı şirketlerle, alt segmentlerinde ise maliyet faktörüyle rekabet gücü bakımından da Çinli şirketler ile rekabet açısından çok geniş olanaklara sahip değiller. Ancak Türk şirketleri, Batı ekonomileri ve Batı kültürü ile oldukça uzun süreden bu yana sürdürdükleri etkileşimin bir sonucu olarak, yönetim, pazarlama, kalite kontrol teknik ve uygulamalarında Çinli şirketlere karşı görece genel bir üstünlüğe sahipler. Türk şirketleri bu avantajlarını değerlendirerek, Batılı ve Çinli şirketlerin faaliyet alanlarının tam uzanamadığı alanlarda pazarlara – bazı Türk şirketlerinin Avrupa pazarlarında gerçekleştirdiği gibi- iyi fiyat/performans sağlayan ürünler sunarak pay kapmaları mümkün olabilir. Böylesi bir çabanın geleceğin en önemli pazarını tanımak ve bu pazardan pay alabilmek için bir zorunluluk olduğu çok açık bir ekonomik gerçekliktir. Ancak aynı hedefe Çinli şirketlerin de yönelme olasılığı, bu alanların bir süre oldukça daralması hatta Türk şirketleri için olası fırsatların tamamen ortadan kalkabileceği gibi riskler de göz önünde bulundurularak; Türk şirketlerinin Çin pazarında sağlam bir yer edinebilmeleri için, ürün ve süreçlerde farklılık yaratmaları, pazarın gereksinimlerini tam olarak karşılayacak ürünleri sunabilme becerilerini geliştirmeleri kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da Türkiye'nin yenilikçi bilgi üretmesine ve birey ve kurumların yeni ürünler ve çözümler geliştirme kapasitesine doğrudan bağımlı bir husustur (Oktay, 2017: 568-569).

10. Sonuç ve Değerlendirme

Yirmi birinci yüzyıl başlarında küresel ekonomik düzende gerçekleşen köklü değişimler, 2008 global krizinin etkileriyle boyut değiştirmiş ve Batılı ülkelerin ekonomik göstergelerinde gerilemeler, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde ise yükselişler gözlemlenmiştir. Bu olgunun ardından 2000'li yılların başlarından itibaren, hızlı ekonomik büyüme sağlayan, büyük oranda doğrudan yabancı yatırım çekmeyi başaran ve global ekonomi üzerindeki etkinlikleri hızla artan ekonomiler farklı kategorizasyonlara tabi tutulmuşlar ve BRIC ülkeleri bu kategorizasyonlar içinde en yüksek ilgiyi çeken grup olmuştur.

Büyük nüfusları, geniş toprakları, birçok alanda işbirliği yapabilme potansiyeline sahip olmaları, ekonomik ve sosyal bütünleşme istekleri, BRICS ülkelerinin birbirleri ile ilişkilerinin politik düzlemde de farklı bir konuma evrilmesine de yol açmıştır. Çin, Hindistan ve Rusya'nın Dışişleri Bakanları, *ekonomik güç ve siyasi gücün yeni bir merkezde birleştirilmesi* teması ile bir araya gelmişler ve bu toplantıları sürdürmüşlerdir. Bu girişimler sonrasında ilk BRICS toplantısı 16 Temmuz 2009 tarihinde Rusya'da yapılmıştır. Bugüne kadar sekiz zirve gerçekleştiren BRICS ülkeleri her yıl bir ülkede devlet başkanları düzeyinde gerçekleştirilen bu toplantılarda; tarımdan finansa, güvenlikten sağlığa, ticaret ve yatırımdan bir kalkınma bankası oluşturmaya kadar birçok alanda işbirliğine yönelik kararlar almışlardır.

Kendi üyelerinin çıkarlarının yanı sıra ekonomik sistemin yeniden yapılandırılmasını da amaçlayan BRICS Topluluğu, çok taraflılığın güçlenmesini amaçlayan önemli bir yapılanmadır. Bugünkü yapısıyla BRICS Topluluğu, uluslararası ilişkilerde pozitif çok kutupluluğun oluşumuna katkı sunabilecek ve küresel yönetişimi etkileyebilecek bir güç merkezi konumundadır.

KAYNAKLAR

Akgemci, E. (2011). BRICS Ülkeleri Neyi Temsil Ediyor? Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yıl 3, Sayı 36.

Aksu, M. (2017). "Değişen Küresel Düzenin Yükselen Güçleri Türkiye ve BRICS: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Strategic Public Management Journal*, Volume 3, Issue 5, pp.124-139.

Armijo, L., E. (2007). The BRICS Countries (Brazil, Russia, India and China) as Analytical Category: Mirage or Insight? *Asian Perspective*, 31 (4), 7-42.

Athukorala, P., C. (2009). The Rise of China and East Asian Export Performance: Is The Crowding-Out Fear Warranted?, *The World Economy*, 32(2), 234-266.

Atlı, A., ve Ünay, S. (2014). Küreselleşme Süresinde Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri SETA Analiz, Haziran 2014, Sayı. 96.

Averbug, A., (2000). Brazilian Trade Liberalization and Integration in the 1990s, *Banco Nacional de Decenvolvimento Economico e Social (BNDES)*.

Bal, H. (2011). "İktisadi Gelişme ve Doğal Kaynaklar: Geçiş Ekonomileri Çerçevesinde Bir İnceleme", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1.

Balasubramanyam, V., N., (2003). India: Trade Policy Review, *The World Economy*.

Bhat, T., B. (2011). Structural Changes in India's Foreign Trade, *Institute for Studies in Industrial Development*.

Chu, K. (2014). Analysis of The Economic Development Prospects of BRICS Countries, *Mondaq Connecting Knowledge and People*. <http://www.mondaq.com/southafricas>

Coşkun, R. ve Geyik, M. (2011). "Türkiye'nin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi: Tows Matrisi" II. Ulusal Orta Anadolu Kongresi-Küresel Rekabette Yeni Verimlilik Stratejileri.

Defer, F., ve Riano, A., (2013). China's Trading Success: The Role of Pure Exporter Subsidies, *The Magazine for Economic Performance from Center for Economic Performance*, CEP Discussion Paper, No.1082, London School of Economics.

- Edwards, L., Cassim, R., ve Seventer, D., V. (2009). Trade Policy in South Africa, Oxford University Press.
- Elbasan, P. (2011). "Yükselen Güçler: Brezilya ve Türkiye Jeopolitik ve Jeostratejik Değerlendirme", Dünya Jeopolitiğinde Türkiye, (ed. Hasret Çomak), Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Erkan, B. (2012). BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Bahar 2012, C.8, Yıl 8, S.1, ss.101-131.
- Ersungur, M., Ş., Boz-Çelebi, F., Çınar, Ö. (2017). Türkiye ile BRICS Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret İlişkileri: Girdi-Çıktı Yöntemi İle Bir Analiz, Business and Economics Research Journal, Vol. 8, Number 3, pp. 395-412.
- Gasiorek, M., Holmes, P., Robinson, S., Rollo, J. ve Shingal, A. (2007). Analysis of Trade and Production Structures and Implications for Non-Tariff Barriers, Services and Regulatory Parts of an FTA, Center for the Analysis of Regional Integration at Sussex.
- Goldman Sachs, (2001). "Building Better Global Economic BRICs", Written By Jim O'Neill, Global Economics Paper, No.66, 30th November 2001.
- Goldman Sachs, (2003). "Dreaming With BRICs", The Path to 2050, Written by Wilson, D. and Purushothaman, R., Global Economics Paper No. 99.
- Haibin, N. (2012). "BRICs in Global Governance a Progressive Force?", Dialogue On Globalization, Friedrich Ebert Stiftung, FES New York, April 2012.
- Hanson, P. (2008). The Economic Development of Russia: Between State Control and Liberalization, ISPI-Working Paper.
- Hult, T. (2009). "The BRIC Countries", Global EDGE Business Review Volume 3, Number 4.
- IDC, (2014). Trade Report Export Opportunities for South Africa in Other BRICS Economies, Department of Reserach and Information.
- Lemoine, F. ve Ünal, D. (2012). China's Strong Domestic Demand Has Reduced Its Trade Surplus, Vox Cepry's Policy Portal London, 19 July 2012.
- Makeeva, A. ve Chaplygina, A. (2008). Russian Trade Policy, Eco- Accrod Center for Environment and Sustainable Development.
- Moura, G. (2012). "BRICs ", Ambassador of Brazil to Slovenia RoundTable EU and BRICS Academy of Active Citizenship and EntrePreneurship, 13 May 2012.
- Narin ve Kutluay, (2013). Değişen Küresel Ekonomik Düzen:BRIC, 3G ve N11 Ülkeleri, Dosya, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Ocak/Şubat 2013.

Oktay, F. (2017). Çin Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sertifika No:29619.

Oliveira de Gomes Joao Pedro (2014). The Determinants of Foreign Direct Investment in BRIC Countries: A Focus on Brazil, Universidade Catolica Portuguesa.

Özdemir, V. (2018). Rusya'nın Kodları İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Piketty, T. (2015). Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Basım, Sertifika No: 29619.

Piper, L. (2015). The BRICS Phenomeon: From Regional Economic Leaders to Global Political Players, Bicas, Working Paper 3.

Purugganan, J., Afsar, J., ve Solon, P. (2014). BRICS A Global Trade Power in A Multi-Polar World, Shifting Power Critical Perspectives On Emerging Economies Tni Working Papers.

Radulescu, I., G., Panait, M ve Voica, C. (2014). BRICS Countries Challenge to The World Economy New Trends, Procedia Economics and Finance, 8, 605-613.

Sezgin-Şat, A., G. (2015). Rusya'daki Ekonomik Gelişmelerin Türkiye'deki Sektörlere Olası Etkileri, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü, Bilgi Notu, Mart 2015.

Sharma, K. (2000). Export Growth in India: Has Fdi Played a Role? Economic Growth Center Yale University, Center Dicsussion Paper, No. 816.

Sotero, P., ve Armijo, E., L., (2007). "Brazil To Be or Not To Be a BRIC?", Asian Perspective, Vol. 31, No 4, pp.43-70.

Subramanian, A. (2011). "Eclipse: Living in the Shadow of China's Economic Dominance", Peterson Institute for International Economies, Washington DC.

Teweldemedhin, M., Y. (2009). Implications of Trade Liberalization and Economic Growth for South African Agri Cultural Industries, Department of Agri Cultural Economics Faculty of Agriculture and Natural Science University of the Free State BloemFontein, South Africa.

Togan, İ. (2013). "Türk-Çin İlişkilerinde Ticaretin Rolü", Türkiye'de Çin'i Düşünmek: Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İlişkilere Yeni Yaklaşımlar, (Der. Esenbel, S., Togan, İ., ve Atlı, A.), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

UN (2014). World Situation and Prospects, New York, http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_curret/2014Chap1_en.pdf.

WTO,(2009). Trade Policy Review, WT/TPR/S/212. https://docsonline.wto.org/dol2fe/Pages/FE|_Search/ExportFile.pdf.

Yılmaz, B. (2015). "MuhteŐem Hindistan: AbartılmıŐ Bir BaŐarının Öyküsü mü ?" (Der. Őenses, F., ÖniŐ, Z., Bakır, C.), Üлке Deneyimleri IŐıŐında Kűresel Kriz ve Yeni Ekonomik Dűzen, 2. Baskı, İstanbul: İletiŐim Yayınları, ss.361-373.